

ULUSLARARASI BAKOLORYA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ

UZUN TEZ

“GEÇMİŞLE HESAPLAŞMAK”

**Araştırma Konusu: Feyza Hepçilingirler’in Eski Bir Balerin adlı öykü kitabında
“geçmişle yüzleşme” izleğinin yansıtılmasında yan figürlerin ve leitemotivlerin işlevi**

İÇİNDEKİLER

I.GİRİŞ.....	3
II.I. GEÇMİŞLE YÜZLEŞME İZLEĞİNİN YANSITILMASINDA YAN FİGÜRLERİN İŞLEVİ.....	5
II.I.I. Genç Kız Figürleri.....	5
II.I.II. Polis Figürü.....	8
II.II. GEÇMİŞLE YÜZLEŞME İZLEĞİNİN YANSITILMASINDA LAYTMOTİFLERİN İŞLEVİ	10
II.II.I. Sandık.....	10
II.II.II. Sarı Kır Çiçekleri.....	11
II.II.III. Pencere.....	13
III. SONUÇ.....	15
IV. KAYNAKÇA.....	16

I. GİRİŞ

Feyza Hepçilingirler'in Eski Bir Balerin adlı öykü kitabıyla ilgili bu ayrıntılı inceleme çalışmasında yazarın öykülerinde, metin figürlerinin karşı karşıya bırakıldığı yalnızlık, özlem ve düş kırıklığı gibi kavramların nedeni olan “geçmişle yüzleşme”lerinin nasıl yansıtıldığı değerlendirilecektir. Metindeki yan figürlerin ve leitemotivelerin, yaşamlarının bir anında metin figürlerinin yaşamlarında belirerek onlarda geçmişe ilişkin bir anıyı canlandırmaları, tüm öykülerde ortak bir örüntü olarak belirlemektedir. Buna bağlı olarak konu, kurmacadaki yan figürlerle leitemotiveler üzerinden derinleştirilmeye çalışılacaktır.

İnceleme konusu olarak kısa ve anlık kesitler içermesi bakımından kısa öykü türü seçilmiştir. Yapıtın belirlenmesi sürecinde kısa öykü türünde yapıtları bulunan günümüz yazarlarının adları ve işledikleri temalar belirlenmiş, kentli insanı, kadını geleneksel bir bakış açısından uzak bir yaklaşımla yansıtan kadın yazarlar listelenmiş ve kentli, ayakları üzerinde durabilen kadını geçmişindeki tortularla birlikte işleyen ve öykü ödülüne layık görülen Feyza Hepçilingirler seçilmiştir. Feyza Hepçilingirler ile ilgili yapılan akademik çalışmalar genellikle onun “Savrulmalar” ve “Tanrıkadın” adlı yapıtlarına yöneliktir ve romanlarındaki söz varlığı konusunda incelemeler yapılmıştır. Bu çalışmanın konusu olan, içeriğin okura etkili ulaştırılmasında kurmaca öğelerinin etkisi ile ilgili ikincil bir akademik kaynak bulunamamıştır.

Eski Bir Balerin adlı öykü kitabında toplum içindeki yalnızlaşma genellikle belli bir yaşanmışlık üzerinden pişmanlık duyan orta yaşlı kadın figürleri üzerinden anlatılmıştır. Yapıttaki olaylar genellikle ev, dolmuş gibi belirli dış uzamlarda geçse de karakterler sürekli olarak içlerinde, geçmişlerine dönük bir biçimde yaşamaktadırlar. Buna bağlı olarak kurmacadaki uzam ögesinin geri planda bırakıldığı görülmektedir. Odak figürler, pişmanlık duydukları ya da hayal ettikleri hayali uzamlara taşınmışlardır. Öykülerde genellikle olay örgüsü zenginleştirilmemiş, heyecan ögesi olaya dayandırılmamış, yaşamın bir kesitindeki bir

duyguya yođunlařılmıştır. Yařamlarının alışlageldik bir dűzende akışı yansıtılan odak figűrler bir insan ya da nesneyle karřı karřıya bırakılarak kutupluluk yaratılmış, figűrűn hayal dűnyasından geriye dűnűřlerle onun kiřiliđinin temellerini açıklayan tűm bir yařam sahnesi aktarılmaya bařlanmıştı. Bugűnlerinde, geçmiřlerinde kendilerini gelecekte gűrdűkleri noktada bulunmadıkları bu řekilde yansıtılan figűrler, piřmanlık, űzlem, yalnızlık, hayal kırıklığı, űzenme gibi duygu ve durumlarla bař bařa bırakılmıştı. Yapıtla ilgili ilk okumada bu durum ve duyguların nedenlerini arařtırmak amaçlanmışsa da bunların birer sonuç olduđu gűrűldűđu için yapıtta kurmaca űgelerinin incelenmesine karar verilmiřtir.

II. GEÇMİŞLE YÜZLEŞME İZLEĞİNİN YANSITILMASINDA YAN FİGÜRLERİN İŞLEVİ.....

II.I. Genç Kız Figürleri

Bir kadın yazarın kaleminden çıkan öykülerde odak figürler genellikle belirli bir yaşın üzerinde kadınlardır. Eski güzelliklerini, fiziklerini, coşkularını yitirmiş olan ve bir daha da yakalayamayacak olan bu kadın figürler, kendileriyle kutupluluk yaratacak genç kız figürleriyle karşılaştırılarak onların bugünlerinde kendilerini sorgulamaları sağlanmıştır. Bu öykülerden ilki, yapıta adını veren Eski Bir Balerin öyküsüdür. Eski bir balerin olan ve sahnelerden uzak kalmaya alışamayan odak figürün hissettiği yaşlılık ve yabancılaşma duygularıyla yüzleşmesi, dolmuşta gördüğü genç bir kız sayesinde gerçekleşmiştir. Öykünün ana karakteri; sıradan bir günde aniden yaşlandığını hissettikten sonra sokağa çıkamamaya başlamış ve kendisini insanlardan soyutlamıştır. Yaşlanmanın bir süreç olduğu ve insanın bir anda yaşlanamayacağı fikrine kendisini inandırmaya çalışsa bile, aniden hissettiği bu yaşlılık duygusunu düşünmeden edememiştir. Bu da onda özgüven yitimine neden olmuştur. Sokağa az çıkan, kasap, market, sokak dışında bir yere gitmeyi adeta kendine yasak eden eski balerin, tüm işlerini de eski öğrencilerine ya da apartman görevlisine yaptırarak fark etmeden kendisinin işe yaramaz olduğunu kabullenme sürecine de girmiştir. Kendisini insanlardan soyutlayan bu düşünce yapısı ile karamsarlaşan ve sağlıksız düşünceler üretmeye başlayan kadın, oğlu Bilal'in getirdiği balığın ölmesi sonucu, oğlunun bile onun ölmesini istediğine yormuştur. Çok zamanı kalmadığını düşünmesi, bir tür algıda seçicilikle dış dünyada gördüğü her şeyi yaşlılık ve ölümlle bağdaştırması, onu hem gerçeklikten hem yaşama hevesinden hem de insanlardan koparmıştır. Odak figürün yaşlılığı bu kadar fazla hissetmesinin en büyük nedenlerinden biri, sahnelerden uzak kalması, kalabalığa bu kadar alışırken tek başına yaşamasıdır. Bir sahne yıldızı olmanın cazibesini yaşamı boyunca hiç kimse ya da hiçbir yerde bulamamış, kocası ve çocuklarıyla kurduğu yaşam onu tatmin etmeye yetmemiştir. Sahnelerden koparak içine girdiği

sıradan aile yaşamı başlangıçta onu çok rahatsız etmese de çocuklarının büyümesi ve yaşının ilerlemesi onda bir şeylerin eksikliğini açığa çıkarmıştır. Kendi ölümünden kaçma amacıyla evden çıkıp nereye gittiğini bilmediği dolmuşa bindiğinde, ondan bir süre sonra dolmuşa binen genç bir kız dikkatini çekmiştir. Dolmuşa binen bu güzel kızın güzel gülüşü onu çarpmış ve onda bu sıcacık gülüşün her şeyi iyileştirebileceği düşüncesini uyandırmıştır. Bu içten gülüşü deneyip başaramayınca eve gidip çalışması gerektiğini hissetmiş, bu gülüş ona bir nevi bir anahtar gibi gelmiştir, eğer onun gibi çabalamadan bu kadar güzel bir gülüşe sahip olursa istediği her şeyi elde edebileceğine, hayatta hiçbir şeyin onu üzemeyeceğine inanmıştır. Kız giderken, henüz daha çalışılmamış olan gülüşünü kullanmak zorunda kalan odak figür, genç kızdan yanıt alınca fazlasıyla mutlu olmuştur. Etrafındakilere gülmeye başlayan eski balerin, yıllar sonra ilk defa yaşlı ve uyumsuz hissetmemiştir. Balerin, birkaç saniyelik bu karşılaşmayla yalnızlığını, yaşamındaki önemli insanları, eksikleri sorgulamış ve eksikliğin, içten bir gülüş olduğunun farkına varmıştır. Öykünün sonunda balerinin, ölmüş balığı atarak ondan kurtulmak istemesi, üstüne eski bir kıyafet gibi yapışmış ölüm saplantısından arınma çabasını göstermektedir.

Gençliğin ve güzelliğin yitirilmesi düşüncesiyle yüzleşememe durumu, Daryerlerin Karanlığı adlı öyküde de görülmektedir. Bu öyküde bir süre uzak kaldığı topluma geri dönünce hiçbir şeyi aynı bulamayan ve kendini dışlanmış hissedene odak figürün gerçeklerle yüzleşmesi, yanına oturan genç bir kız sayesinde gerçekleşmiştir. Genellikle başka şeyleri düşünmeyen sadece kendi hareketleri dikkat eden, kendisini izleyen ana karakter yanına oturan genç kızdan oldukça rahatsız olmuştur, "*Bu hanım kız gelip bedenini pat diye yanıma bırakıncaya değin yoktu bir şeyim.*" (Hepçilingirler 1985: 23) Hiç hazır olmadığı bir anda bu kızla karşı karşıya geldiği anlaşılan kadın odak figür, kendisini istemsiz bir biçimde bir karşılaştırma, bir yarış içerisinde bulmuştur. Kızın arkadaşlarıyla konuşmalarını duyamayan; bununla birlikte üzerine alınan kadın, gençlerin kendisini silik buldukları düşüncesine kapılmış ve kendini onlara kanıtlama

çabasına girmiştir. Onlara kendi coşkulu okul yıllarından söz ederek onları etkilemek isterken gençlerle bire bir iletişim içerisinde olmaması nedeniyle içinde bir öfke biriktirmeye başlamıştır. Giderek artan huzursuzluğunun, durmak bilmeyen iç sesinin baskısı altında kalarak deliliğin sınırlarında gezdiğinin farkına varan, kimsenin umurunda olmaması nedeniyle kendisiyle savaşıyor kadın, patlama noktasına geldiğinde kendi gerçeği ile yüzleşmiştir. Anlamsız şeyler yaptığını hissetmiş, artık insanların eskisi, onun bıraktığı gibi olmadığını ve arada aşılabilir bir boşluk olduğunu, kuşların bile acımasız olduğunu düşündüğünü fark etmiş ve o noktada değişmiş olanın dış dünya değil, kendisi olduğunu bilincine varmıştır. Ne var ki bu bilinç, onun; etrafındaki her şeyi kendisine kasıtlı yapıldığı düşüncesinden vazgeçmesini sağlamamıştır. Çevresindeki herkesin onun için neden hep "başkaları" olacağını düşünen odak figür "başkalarının" zor yaşamları olmadığını, hayatlarındaki kişilerin belirli olduğunu, yaşamlarından çalınmış yılların olmadığını o kadar körü körüne inanmıştır ki, bir anlık patlayış, onu bu köklendirdiği katı inançlarından kopartmaya yetmemiştir. Onun için bir başka "başkaları" olan, yanına oturan kızın bir bakışıyla hep kendisini düşündüğünün, aslında bu kıza göre de kendisinin "başkaları" olduğunu, onun da bir kimliği olduğunu farkına varmıştır. Böyle güzel yeşil gözleri olan birinin onun için "başkaları" olmaması gerektiğini, sadece aynaya baktığında kendisi olduğunu, kimliğini yeşillikle; dağ, ova, ağaç ile düğümlediğini anlayarak başkalarına onlara empati kurarak ulaşılabileceğine inanmış, kızın, kendisi olmayı bırakıp, "başkaları" olmayı hak etmediğini görmüştür. Başta onu varlığı, canlılığı, rahatlığı, heyecanı ile rahatsız eden bu kız daha sonra bir bakışıyla, odak figürün eskisi gibi olmadıkları düşüncesiyle kendisini soyutladığı, toplumdaki insanlardan, onun deyimiyse "başkalarından" farklı olmadığını, herkesin kendisi gibi zorlu bir hayat yaşadığını, topluma ayak uyduramamasının sebebini kendisini dışlaması olduğunu anlamıştır. İki öyküde de biri gerçekten yalnız olan, diğeri yalnız hisseden iki kadının bu durumlarının nedensellikleri genç kız figürleri aracılığıyla verilmiştir. Yalnızlığın bir durum olmaktan çok bir bilinç hali olduğu,

kişilerin bunu önce kendi kafalarında yarattıkları her iki öyküde de görülmektedir. Bununla birlikte iki öyküde de örtük olarak toplumda kadınlığın, gençlik, güzellik ölçütleri çerçevesinde değerlendirilmesinin bu özelliklerini yitiren iki kadının savaşı üzerinden verilmesi, genç kızların ise bu özellikleri taşıdıkları için olumlu duygular içerisinde yansıtılması dikkat çekicidir.

II.I.II. Polis Figürü:

Eski Bir Balerin adlı yapıtta tüm öyküler, aslında bir “olamama” “olduğunu kabullenememe” durumu üzerine kuruludur. Metin figürleri, “görülme”, “önemsenme” o kadar isterler ki içsel tatminleri onları bir türlü tek başına tamamlanmışlık duygusuna ulaştırmaz. Yazar olmuş, içindekileri dışa vurup okurlarıyla buluşmuş bir figürün yaşamından bir kesit sunan İletişim öyküsünde de durum bu şekildedir. Öyküde çaresiz bir şekilde, imza gününe birilerinin gelmesini bekleyen yeni bir yazar olan odak figürünün, halkla ve gerçeklerle yüzleşmesi, ona hayranı gibi yaklaşan bir polis sayesinde gerçekleşmiştir. İmza gününün sonlarına yaklaşılmış olmasına rağmen, yazarın yanına kitap almaya ve imzalatmaya çok kişi gelmemiş, gelenlerden de istediği ilgiyi görememiştir yazar. Kendisi için çok önemli bir gün olduğu için dışardan geçenler için de öyle olduğunu düşünmüştür. “*Önemli bir an, önemli bir gün değil mi bu?*” (Hepçilingirler 1985: 36) Dışardaki insanlara gelmeleri için içinden yalvaran odak figür çaresiz durumdadır. Bir yandan insanlara son paralarını, içinde ne olduğunu bilmedikleri bir kitaba harcamalarının saçma olacağını düşünüp hak verirken, diğer yandan da kendisinin onlara ne kadar ihtiyaç duyduğunu düşünmektedir. Rolünü oynamaya, ezberini sergilemeye o kadar hazırdır ki gelen kim olursa olsun rol de ezber de değişmeyecektir. Herhangi birinin kitabı alıp imzalatmaya gelmesiyle yeni bir yazar olduğu için heyecandan eli ayağına dolaşması, ne yazacağını, nasıl imzalaması gerektiğini düşünüp kendi kendine tartışmaya başlaması hep bu ezber yüzündendir. Kimsenin gelmemesi nedeniyle toplumcu edebiyat tartışmasını kendi içinde sürdüren yazar, değer görmeme durumunu entelektüel bir yapıya büründürmeye, içindeki hayal

kırıklığını bertaraf etmeye çalışmaktadır. Yazarların kendileri için yazdığını göremeyen halkı eleştirerek yazdıklarının emekle, toplumculukla ilişkisini kurmaya çalışmaktadır. Yaşadığı hüznü, hayal kırıklığını reddedemeyecek kadar derinden hissedip umudunu kesmek üzere iken yazara yaklaşan bir okur, onun kurtarıcısı olur. Üstelik okur, onun bir süredir kendi içinde evirip çevirdiği düşünceleri dışa vurmasına olanak sağlayacak bir soruyla onun karşısına çıkar; ona okurlarla iletişim kurup kuramadığını sorar. “Çöle su, oruca hurma, açta zeytin gibi düştün önüme (Hepçilingirler 1985: 39)” Az önce kitap imzalatmaya gelen kadına dost demenin doğru olmayacağını, dostluk için sadece isim bilmenin yetmeyeceğini düşünen yazar, bu soru ile ismini bile bilmediği adama “dostum” diyerek onu okurluktan dostluk mertebesine taşır. Yazarın, tüm halkı temsil ettiğini düşündüğü adam, yazara bir inşaatta çalıştığını söyler. “Halkınla yüz yüze geldiğin an, bu an.”(Hepçilingirler 1985: 40) Bir süre konuştuktan sonra giden adamın ardından, yazarın “halkı” olan adam ile konuşmasının başından beri ona seslenmeye çalışan kitapçı, yazarın yanına gelir ve ona az önce gelen adamın her imza gününe gelen bir polis olduğunu açıklar. Odak figürün, onun hayranı sandığı, sabahtan beri beklediği kişinin nihayet geldiğini düşündüğü, onun gelmesiyle halkına bağlanıp, güvenini dirilttiğini düşündüğü adamın polis olduğunu öğrenmesi onu tam anlamıyla yıkar. Çaresiz bir haldeyken onu tekrar kitabına, halka, okuyucuya bağlayan bu kişinin de yalan olması, odak figürün halka ve edebiyata olan inancını yerle bir eder. Üniformalı bir insanın temsil ettiği “güç” kavramının yalanla ilişkilendirilmesi, insanın sığındığı, aradığı dışsal güdülenmelerin de boş ve sahte olduğunu düşündürmektedir. Söyleyecek sözü olduğu için bir kitap yazarak halkın karşısına çıkan bir yazarın, sahte kimliklerden sahte sözlerle övgü beklemesi ve bu şekilde kendine inanması durumu oldukça ironik görünmektedir.

II.II. GEÇMİŞLE YÜZLEŞME İZLEĞİNİN YANSITILMASINDA LAYTMOTİFLERİN İŞLEVİ

II.II.I. Sandık

Gerdek adlı öyküde; otuz yıl boyunca evli olduğu kocasının vefatından sonra, tekrar evlenecek olan odak figür Ziynet'in geçmişi ile yüzleşmesi sandık laytmotifi sayesinde gerçekleşmiştir. İhsan Bey ile evlenecek olan Ziynet kendisini eski kocası olan Şevket'e karşı suçlu hissetmiştir. Evini boşalttıktan sonra, hazırlanması gerekirken evin her yeri ona Şevket'i hatırlatmıştır. Ziynet, eski kocasını aldatıyor gibi hissetmeden edememiştir. Eğer çocukluğuna veya genç kızlık yıllarına dönebilseydi, Şevket'i düşünmeyi bırakacağını, tekrar evlenmesinin kolay olacağını ve yeniden başlama gücünü bulacağını düşünmüştür. Şevket'ten kaçmak için son umut, çeyiz sandığını açmıştır. Sandıktaki örtüler, yastık kılıfları, danteller, oyalar Ziynet'e ilk gençlik düşlerini hatırlatmıştır. Eski zaman genç kızı düşleri gelmiştir aklına; boy boy çocuklarının olması, kocasının işten gelişini beklemek gibi. Sandıkta daha da derinlere inince çocukluğunu görmeye başlamıştır Ziynet. Eski mahalle arkadaşlarını, çocukluk seslerini ve çocukluk düşlerini anımsamıştır. Sandığın ona hatırlattıklarından sonra, sandığı kapatmadan hemen o odadan kaçmıştır. Anıların başka odalarda, konsolun aynasında bile bu kadar güçlü, bu kadar ürkünç olmadığını düşünmüştür. *"Bu sandık, kazanmak istediği gücü vereceğine, çoktan unuttuğu çocukluğuna götürüp bıraktı onu."* (Hepçilingirler 1985: 17) Şevket'ten kaçmak isterken, ona yeniden evlenme işini kolaylaştıracağını ve güç vereceğini umduğu sandık; onu daha da kötü etkilemiştir. Onu Şevket'in anılarından daha da ağır olan çocukluk, genç kızlık anılarına götürmüştür. Şevket'ten kaçarken çocukluk anılarına, çocukluk anılarından kaçarken de mutfakta tekrar Şevket'e yakalanmıştır. *"Şevket, varlığıyla evi velveleye veren kişilerden değildi, bu yüzden gitmesi kendi boyunda bir sessizlik bırakmıştı yalnız."* (Hepçilingirler 1985:18) Şevket'in sessizliğini gerek komşular, gerek satıcıların sesi ve çocukların çığlıkları doldurmuştur ve Ziynet hiç bir zaman o mutlu sessizliğe ulaşamamıştır. Bu sesler, sokağın gürültüsü arttıkça, Ziynet evinde daha da yalnızlaşmıştır. Ziynet'in; çocuğu, torunu olmadığı için gelip giden kimse olmamıştır ve bu durum onu iyice yalnızlaştırmıştır. Bir

uzun kışı daha yalnız geçiremeyeceğini anlayan Ziynet, İhsan Bey ile evlenmeyi kabul etmiştir. Tekrardan sandığın başına geçen Ziynet; sandığı açmasının bir hata olduğunu, sandığın ona tozlardan başka verebileceği bir şey olmadığını, lavanta kokularının evlenmesine yardım etmeyeceğini düşünmüştür. Çocukluk ve genç kızlık düşlerinin, gerçekleşmemiş ve hiç bir zaman gerçekleşmeyecek olan eski hayallerinin üstünü kapatarak hazırlanmaya gitmiştir. Ziynet, Şevket'i düşünmemek için son umut olan sandığını açmış, fakat içerisinde çocukluk ve gençliğinde kurduğu düşleri bulmuştur. Sandık laytmotifi, odak figür Ziynet'i asla gerçekleşmemiş olan ve içinde kalan hayalleriyle yüzleştirmiştir. Yıllarca saklanmak istenen ve özenle saklanan nesnelere içinde tutan sandık, bu yönüyle odak figürün iç dünyasını simgelemektedir. O sandık açıldığında nesnelere de o nesnelere çağrıştırdığı duygular da tazeliğini yitirmiştir. Bu durum odak figürde bitmiş olanı bir yerde bırakarak yeni bir başlangıç yapma isteğini doğurmuştur.

II.II.II. Sarı Kır Çiçekleri

Sarı Kır Çiçekleri adlı öyküde; otuzuncu yaş gününde, değişiklik olması için istediği bir demet sarı kır çiçeği, odak figürün hayatın zorlukları ve gerçekleriyle karşılaşmasına neden olmuştur. Nermin; doğum gününde, gerçekleşmeyeceğini düşünse de bir hayal kurmuştur. Hayali; değişik bir yüzün, güneş görmüş bir yüzün, elinde bir demet çiçekle özellikle sarı kır çiçeği ile gelmesi, her zamanki konulardan başka, yeni sesler getirmesidir. Daha sonra bu hayalinin asla gerçekleşmeyeceğini ve saçma bir hayal olduğunu düşünmüştür. Bir anda kocası Saltuk'un duvarda asılı son çalışmasına gözü kaymıştır. Odak figür, bu tabloyu hile yapan bir resim diye adlandırmıştır çünkü karanlık gölgelerin ardındaki kırmızı noktanın, kocasının dediği gibi, bir "umut" olduğuna inanmamış, yapay bir umut olduğunu düşünmüştür. Kocası Saltuk, odak figürün düşündüğü gibi çiçek getirmemiştir ve çekinerek İzmir'den bir tanıdığı geleceğini söylemiştir. Ana karakter Nermin bu habere inanmamıştır ve çok mutlu olmuştur. Hareketlerine anlam veremeyen Saltuk ne olduğunu sorunca, Nermin kocasına bugün tam da

bunu dilediğini anlatmıştır ve keşke daha önemli bir şey dileyseydim düşüncesi ile özenle sofrayı hazırlamaya başlamıştır. Daha sonra duvarda asılı olan tabloya bakmıştır ve o kırmızı nokta ona ilk defa anlamsız gelmemiş, umudu çağırıştırılmıştır. Bu umutla sofraya vazo koymuştur; çünkü misafirin elinde sarı kır çiçekleri getireceğine emindir. Kısa bir süre sonra gelen kadın, elinde sarı kır çiçekleri de getirmiştir ve sonrasında hemen sofraya oturmuşlardır. İsteddiği her şeyin yerine gelmesiyle fazlasıyla mutlu olan Nermin, gelen bu kadının da bir hikayesi olabileceğini düşünmüştür. Kadın ağlayarak çocuklarını, kocasını, evini bırakmak zorunda kaldığı zorlu hayatını anlatırken, Nermin duvarda asılı olan tekrar tabloya bakmıştır ve “*Bu yapay umutları nereden bulur yerleştirirsiniz bu resimlere?*” (Hepçilingirler 1985: 46) diye düşünmüştür, umuda inancı yine gitmiştir. Doğum gününde sadece bir değişiklik olması için başka birini, sarı kır çiçeklerini, konuşulacak başka konuları isterken bunları hiç düşünmeyen odak figür, hayatın gerçekleriyle karşılaşmıştır. Onun için küçük de olsa bir umut ve hayal olan sarı kır çiçekleri, başkası için üzüntülü ve zorlu hayatını temsil etmiştir. Yaş gününün mutluluğuna kapılan ve küçük şeyleri kafasına takan ana karakter; sadece her zamanki konulardan başka konuşacak bir şey isterken, bu konuşma başka birisinin en üzüntülü anısı olmuştur. Odak figür için doğum günü hediyesi olan sarı kır çiçeği, bir başkasının hüznünü anlatmıştır ve Nermin’i hayatın gerçekleriyle yüzleştirmiştir, bundan sonra, güneş görmüş bir yerden, bir misafirlerinin geleceğini duyunca sevinip inandığı o kırmızı noktanın başkaları için anlam ifade etmediğini, sadece karanlık bir tablo olduğunu anlamış ve umuda olan inancını yitirmiştir.

II.II.III. Pencere

Atın Önüne Et adlı öyküde; pencere laytmotifi, odak figürün yaşanmamışlıklarını temsil etmiş ve su yüzüne çıkarmıştır. Odak figürün, sevmeden evlendiği, her zaman sokaklarda görüp dalga

geçtiği bir tipte olan kasap kocası Ahmet ölmüştür. Ana karakter kocasının hayatta olduğu zamanlardan beri pencerenin önünde birisini beklemektedir. “*Yüzünü çok iyi bilmediğim; ama çok sevdiğim – seveceğim – birini bekliyorum. Yıllardır öyle biri geçmedi.*” (Hepçilingirler 1985: 47) Odak figür, gelmesini beklediği bu kişinin, kızıyla gurbetten yada oğluyla işten gelmesini beklemiştir. Her zaman başkaları için yaşayan, kendisine ne verildiyse onunla yetinen ana karakter, her şeyi kendi isteğine göre yapan Ahmet olmayınca çok zorlanmıştır, çünkü tek başına, kendi isteğine göre ne yapılacağını ne alınacağını bilmemektedir. Eskiden sokaklara çıkmaya can atan genç kız, artık evinden dışarı adım atmaya, insanlarla konuşmaya utanmaktadır. Onun, kocasından hoşnut olmama olasılığının sorumluluğunu taşımaktan kaçan annesi, her fırsatta Ahmet’i övmektedir. Genç kadın, pencerenin başında sıklıkla Ahmet’i düşündüğü için, annesi, onun Ahmet’i özlediğini düşünse de o, Ahmet ile birlikte olduğu yıllardan yakınmamasıyla birlikte, o yıllarda kaybettiği ve kaçırdığı şeyler nedeni ile sıklıkla Ahmet’i düşünmektedir: “*Ben yaşanmamışın başlangıcına dönmek istiyorum oysa, bilmiyor.*” (Hepçilingirler 1985: 54) Genç kadın, Ahmet ile olduğu zamana değil, yaşayamadığı şeyleri yaşamak için genç kızlığına, Ahmet ile evlenmeden öncesine dönmek istemiştir. Evliyken her işi kocası yaptığı için, Ahmet öldükten sonra da hem korktuğu, hem de annesi izin vermediği için, ilaç almak için eczaneye gitmek dışında sokaklara çıkamamıştır. Bu nedenle odak figürün pencerenin başında, gelmesini beklediği kişi, kendisidir. Odak figür istemediği halde evlendiği için, çocukluğunda dışarıya bu kadar düşkünken daha sonra korkar hale geldiği için, hiç bir şeye kendi kendine karar veremediği için, sokaklarda; kendi genç kızlığını aramıştır. Daha evlenmemiş, her şeye gücü olduğu zamandaki kendisine dönüp, şu an olduğu kişi olmamayı istemiştir. Sıklıkla, ‘biri gelecek olsa çoktan gelirdi, tüm bu zor zamanlarda yanında olup, ona yardım ederdi’ diye düşünmesine rağmen, yine de o kişinin, yani kendisinin gelip onu bu başkaları için yaşadığı bu hayattan kurtarmasını beklemiştir. Kendisini görmek istediği, fakat artık cesareti ve izni olmadığı sokaklarda, kendisini bulmak istemiştir. Böyle bir şeyin

olmayacağını kendisinin de bilmesine rağmen, güçlü genç kızlığını aramıştır. Genç kızlığının gelip onu götürmesini istediği için yaşanmamışın başlangıcına dönmek istediğini söylemiştir. Odak figürün; pencere başında beklediği bu kişinin aslında kendisi olması, onun iç dünyası hakkında yaşayamadıklarını, halinden memnun olsa da zamanında istediklerini yerine getiremediğini ve şu an olduğu kişi olmak istemediğini anlatmaktadır. O, bugün olmak istediği kişiyi sokaklarda görmek istemiştir. Bunca yıldan sonra genç kızlığına dönemeyeceği için o kişinin gelmeyeceğini bilse de kendisinde aradığı istediğini yapabilen kişinin ona gelmesini, umutla beklemiştir. Pencere laytmotifi; odak figürün yaşanmamışlıklarını ve pişmanlıklarını açığa çıkarmak için öyküde kullanılmıştır. Pencerenin çerçevesi, sınırlılıkları, hem içeriye hem dışarıyı göstermesi öykü kişinin kişilik özelliklerinin yansıması gibidir.

III. SONUÇ

Genellikle orta yaşlı kadın figürlerinin hayatlarındaki pişmanlık ve yalnızlıklarının ele alındığı Feyza Hepçilingirler'in "Eski Bir Balerin" adlı yapıtında, ana karakterler bazı nesne ve kişiler ile karşılaşınca hayatlarındaki eksik parçayı bulmuş ya da hayatlarındaki gerçeklikler ile

yüzleşmişlerdir. Yapıttaki ana karakterler etrafları insanlarla dolu olsa da, içlerinde; pişmanlıkları dolayısıyla yalnız hissetmişlerdir. Pişmanlık, umutsuzluk, hayal kırıklığı gibi kavramlar ile karşı karşıya olan odak figürler, her ne kadar şu an içlerinde oldukları durumu değiştiremeseler ve pişmanlıklarını telafi edemeseler de, karşılaştıkları nesne ve kişiler onları içinde buldukları bu durumlara farklı yaklaşımlarını sağlamışlardır. Bazı öykülerde odak figürlerin daha önce görüp, tanışmadığı yan figür ve leitemotiveler , bazı öykülerde ise her gün gördükleri nesnelerin yapıttaki ortak noktası, odak figürlerin hayatlarına kattıkları farklı bakış açılarıdır. Bu leitemotive ve yan figürler; ana karakterleri karamsar kavramları düşünmekten, umutlu olmak, kabullenmek, ellerindeki ile mutlu olmak gibi kavramları düşünmelerine neden olmuşlardır. Eski Bir Balerin ve Daryerlerin Karanlığı adlı öykülerde yaşlılık ve yalnızlık duygularından kurtulamayan ve bu nedenle kendilerini dış dünya ve insanlardan ötekileştirmiş olan orta yaşlı kadın figürlerinin tekrardan hayata bağlanmaları ve kendilerini uzun bir süre sonra ilk defa yalnız ve dışlanmış hissetmeyip, kendilerini oldukları gibi kabul etmeleri, dışarıda gördükleri kız figürleri sayesinde olmuştur. Yan figürler bu iki öyküde odak figürleri tekrar hayata bağlamış olsa da, İletişim adlı öyküde yan figürün, ana karakter üzerindeki etkisi olumsuz olmuştur. Polis figürü, odak figürün gerçekle yüzleşmesine ve gerçekleri kabullenmesine yol açmıştır. Sarı Kır Çiçekleri adlı öyküde de, sarı kır çiçekleri leitemotive’i, ana karakterin hayatında, İletişim öyküsündeki yan figür ile aynı işlevi görmüştür. Çiçekler, odak figüre hayatın gerçeklerini göstermiştir. Sandık leitemotive’i, odak figürü, unutmak istedikleri ile yüzleştirmiş ve geçmişine dönmesini sağlamıştır. Fakat ana karakter yüzleşmek istemediği geçmişteki düşleri ile sandık yardımı ile yüzleşince, hayatına bu düşleri olmadan devam etmeye karar vermiştir. Sandık leitemotive’i gibi, pencere de, öykünün odak figürünün pişmanlık ve yaşanmamışlıklarını figüre göstermiştir. Eski Bir Balerin adlı öykü kitabında “geçmişle yüzleşme” izleği, leitemotive ve yan figürlerin yardımı ile aktarılmıştır.

KAYNAKÇA:

Hepçilingirler, Feyza (1985). Eski Bir Balerin. Ankara: Everest Yayınları.

<http://ulusaltezmerkezi.com/search-wpsolr/?search=feYZa+heP%C3%A7ilingirler>